

TAPANI KILPELÄINEN & JOUNI AVELIN

Konsument- kontakt

Zombielokuvien tulkitseminen kulutuskulttuurin kritiikiksi on ollut teoreetikoiden rattaota viimeistään siitä lähtien, kun George A. Romero vuonna 1978 toi valkokankaille ostoskeskuksessa hortoilevia zombeja kuvaavan klassikkonsa *Dawn of the Dead*. Edes etiikan dosentti Susanne Wigorts Yngvesson ei voinut vastustaa kiusausta käyttää vertauskuvana aivokuolleita mutta kuluttajan tavoin käyttäytyviä zombeja, kun hän heinäkuun alussa kirjoitti *Svenska Dagbladet*issa organisaatioetiikan professorin Tomas Bryttingin kirjasta *Etiken i butiken* (Libris 2014).

Filosofille poikkeuksellisesti Yngvesson tohti panna itsensä peliin vähemmän imartelevassa valossa. Kulutuskäyttäytymistään tarkastellessaan hän oli nimittäin huomannut menettelevänsä kaupassa tahdottoman sätkynukkemaisesti. Hän ei itse asiassa valitse yhtikäs mitään vaan käyttäytyy rituaalisesti, mallin mukaisesti ja ennalta arvattavasti. Hän on kukaties hellinyt kuvaa itsestään vastuullisena kuluttajana, mutta tarkkaan katsottuna vastuullinen kuluttaja paljastuu aivottomaksi zombiksi, siksi tarkkaan eettisyyskin on tuotteistettu.

Kuluttajuuskiipeleli saa Yngvessonin havaitsemaan myös Bryttingin lähestymistävän vajavaisuudet. Hän myöntää, että Bryttingin aivoitus kaupassa tapahtuvasta totuuden, vapauden ja elämän tarkoituksen rakentamisesta on kiintoisa, mutta samalla hän surkuttelee sitä, että Bryttingin omaksuma liberaalin filosofian näkökulma on auttamattoman kapea. Bryttingin kuluttaja saattaa törmätä putiikissa moraalidilemmoihin ja omakuvan ongelmiin, mutta ilman vallan ja sukupuolen kaltaisten ulottuvuuksien tarkkaamista kuluttaja

näyttyy ainutkertaisena yksilönä, vaikka hänen yksilöllisyytensä on vain valitsemista keskenään vaihdettavien tuotteiden väliltä. Eettisellä kuluttamisella on rajansa niin kauan kuin kuluttaja on kuluttaja. Hän ei ehkä ole pelkkä ”kärelevä lompakko”, mutta zombiin hänet rinnastaa Yngvessonin katsannossa myös se, ettei edes kuoleman majesteetista ole vapauttajaksi. Kun kuluttaja näes on kuollut, tarvitaan maksullisia hautauspalveluja. Vielä yksi, ja sitten lasku.

Työn orjat

Kilhakasti elämän tarkoituksen perään kyselevä nuori saksalaisfilosofi Patrick Spät päästettiin irti *Die Zeit*n vieraskynäpalstalla heinäkuun puolivälin jälkeen. Spät asettui Paul Lafarguen, Clément Pansaersin ja Kazimir Malevitšin kunniakkaan perinteen jatkajaksi tivaamaan, onko työn arvostamisessa enää mitään tolkkua. Arkinen sattumus oli potkaissut Spätin tuumailut liikkeeseen: Spät oli nähnyt Berliinissä isän ja pojan kävelemässä erään kerjäläisen ohi. Mierolainen ei ollut saanut osakseen myötätuntoa eikä edes rahaa, vaan sen sijaan isä oli nähnyt inhimillisen kurjuuden juuri oikeaksi tilaisuudeksi jakaa jälleläläiselle kuolematonta elämänviisautta: ”Noin sinullekin käy, jos et ole ahkera.”

Spät oli oivaltanut, että nykyihmisen suhde työhön on kuin Tukholma-syndrooma, jossa panttivanki samastuu kaappajaansa. Palkkatyössä parustuvat orjat hyväksyvät vaihtoehdottoman kilpailukyky- ja talouskasvupuheen mukisematta, vaikka se on heidän oman etunsa vastaista, eikä ensimmäisenkään poliittisen puolueen mieleen juolahda vaatia toimeentuloa – hyvinvoinnista nyt puhumattakaan – itseisarvoisten

työpaikkojen sijasta. Samaa aikaan elämän helpottaminen hyväksytään kaikilla muilla elämänoilla: kukaan ei päivittele, että pyykkilaudan sijasta käytetään pyykkikonetta ja että pääsälaskun asemesta turvaututaan taskulaskimeen, virkkaa Spät. Työ sen sijaan retuutetaan elämisen esteeksi vaikka väkisin. Jos työtä ei ole, on vähintään podettava huonoa omaatuntoa ja sirkusteltava työmarkkinoiden käytettävissä.

Kun yhtälöön otetaan mukaan työn tuottavuuden lisääntyminen, päädytään tilanteeseen, jossa työtä ylistellään sitä pakonomaisemmin mitä vähemmän työtä on. Mitä harvinaisemmaksi työ käy, sitä intomielisemmin sen perässä pitäisi juosta. Työn arvostaminen on muuttunut ideologiseksi ihmisten hallitsemisen välineeksi – jos työtä todella arvostettaisiin, sitä järjestettäisiin kansalaisille ja siitä maksettaisiin riittävä korvaus. Siksi työtietisillä varmistetaan, ettei kukaan edes vahingossa pääse nauttimaan työltä vapautuneesta elämästä. Selvää on vain se, ettei kenelläkään ole enää kivaa.

Maa on niinku maailma, tai siis kaikki

Juuri kun uskoimme, että vain poppareilla ja museomaakareilla on näinä aikoina yksinoikeus mahtipontisuuteen, käteen sattui *Nuoren Voiman* (2/14) pääkirjoitus, joka osoittaa uskomuksemme lulloksi. Vierailevat päätoimittajat J. K. Ihalainen ja Olli-Pekka Tennilä nimittäin kiehauttavat maan ja maaperän teemasta sellaisen keitoksen, että se uhkaa jo puoliintumisajan käsitettä.

Lueteltuaan maanalaisia haltijoita koko avauskappaleen verran päätoimittajat jättävät asian siihen

otteita ajasta

ja toteavat, ”mutta ei niistä tässä sen enempää” – eikä mikään ihme, sillä kuudesosa pääkirjoituksesta on jo käytetty. Sen sijaan he heittäytyvät suoltamaan tekstiä, josta ei ota selvää haltijakaan:

”Me ihmiset elämme maaperästä, vaikka asuisimme kaupungissa ja kymmenen senttiä asfalttia erottaisi meidät maasta. Maaperästä, humuksesta, mullasta, turpeesta tai kanervikosta erossa pysyminen on nykyihmisellekin vierasta, sillä hän viihtyy kukkapenkissä [?], yrttimaalla, sienimetsällä, niityillä. Vain kaupungissa asuminen, maaperän saastuminen, kaivosvaltauksat [?] ja supersuuret liikekeskukset [eivätkä siis keskiuuret] kieltävät häneltä fyysisen kosketuksen maaperään. Edistyksellisimmät ihmiset saattavat liikkua useitakin päiviä paikasta toiseen koskettamatta maaperää.”

Aivan, kukapa ei viihtyisi kukkapenkissä, vaikka kaivosvaltauksat kieltävätkin kosketuksen maaperään (eli kukkapenkkiin, jossa siis viihdymme). Nykyihminen ei nimittäin pysyttele erossa maaperästä, vaikka ties mikä kieltää häneltä kosketuksen maaperään.

Eikä siinä kaikki: ”Salaojat, moottoritiet, parkkipaikat ja vesijohdot ovat kenties hyvä keksintö [eivätkä siis keksintöjä], mutta ne tekevät elämästä tylsempää. [Hyvä mutta tylsä, huono mutta jännä.] Ennen vanhat avo-ojat [eivätkä siis uudet] kannattelivat kokonaista ekosysteemiä, kuten ötököitä, sammakoita ja linnustoa. Nyt ojat on piilotettu, ja eläimet joutuvat elämään ilman.” Ilman mitä? Ilman avo-ojia?

Jos pyrkimyksenä on ollut korkealentoisuus, tuloksena on pelkkää matalaliittoa, aiheeseen toki sopien

– ja sitä kai on mahtipontisuus itsesekin, korkeaa mutta syvää. Ja miksi ihmeessä juuri ”maa”, ”ruumis” ja ”luonto” viettelevät aina kirjoittajat patetian puolelle? Mitä olikaan ruskeapaitojen romantiikka? Kellareiden oluttuvista noussutta huurua, matalan ylevää.

Varmimmaksi vakuudeksi: ”On oikeastaan hyvä olla ymmärtämättä lainkaan. Itäminen vaatii aikaa, kuten kaikki asiat kypsyessään maan taskussa. Fossiilit, muumiot ja muut. Aika ajoin sitten löydetään jotakin.”

Kuten nyt tämäkin, *Nuoren Voiman* pääkirjoitus, josta käy ilmi, että maa on aika monipuolinen juttu, johon aika monet asiat perustuvat. Ja kannattaa muistaa tämäkin: ”Metsän lisäksi myös valtio konsulaatteineen seisoo kuulemma omalla maaperällään. Kunnes sortuu.” Maa on siis kaikki, mutta aina sekään ei riitä.